

(הגעגוע גואה בי)

אל וואחש פאד עליה | מסע בעקבות המוזיקה היהודית-מרוקאית

יוצר: עמית חי כהן

תקציר

מסע מוזיקאלי חוצה גבולות בעולם היהודי-מרוקאי, היכן שהצלילים הם ראי לתקופה היסטורית, געגועים בין מוסלמים ויהודים ומבט על היחסים בין מזרח ומערב. הסרט מאתר את הכוכבים הגדולים של המאה הקודמת ונותן קול אחרון לדור שהולך ונעלם.

סינופסיס

פטי רוברט שם קלטת מאובקת בתוך רדיו טייפ ישן ומשמיע הקלטה ישנה מהימים בהם היה כוכב במרוקו. הוא מרים ראשו לתקרת השיכון בקריית חיים, שם הוא גר מאז עלה לארץ, ושר יחד עם הקלטת את השיר "מחני זין", יופייך ציער אותי, "איזה ימים.. הייתי זמר ענק ... ענק...". הבית שלו מלא זכרונות מימי התהילה, תוך כדי שירה הוא פותח מגירות ומוציא אלבומים. הוא יושב על הספה ונאנח, מוציא מקולו המחוספס מוואל "פייין אל איאם לי כאנו" (=איפה הימים שהיו), באחת התמונות הוא נראה צעיר עם

בלורית מסתלסלת, "אני שרתי על הבמות הגדולות של מרוקו". פטי רוברט, כמו המון זמרים מרוקאים שהגיעו לישראל, מצאו את עצמם נדחקים לחיים שוליים, רובם נפטרו באנונימיות גמורה. המוזיקה שלהם היא עדות לתקופה היסטורית, עדות ליחסים בין מוסלמים ויהודים במרוקו. היא גם מבט לתוך הקהילה היהודית המרוקאית בעולם והקשר המחבר בין אנשיה אבל לפני הכל היא מוזיקה פשוט טובה, סוחפת ומרגשת, כזאת שיודעת להכיל בתוכה כמעט כל סגנון אפשרי.

הסרט מטייל על ציר ישראל - צרפת - מרוקו, בין האנשים והזירות שהמוזיקה היהודית מרוקאית עדיין נמצאת במרכז, ומביא למסך דמויות שונות ומגוונות, שכל אחד מביא איתה סיפור וצליל אחר. יהודים ומוסלמים, צעירים ומבוגרים, קבוצות ויחידים - קולאז' שהופך את המוזיקה לנצחית ורלוונטית. זהו אינו סרט היסטורי, זהו סרט שהנרטיב שלו הוא מוזיקה, ובתוכה מתגלים הסיפורים האישיים של המוזיקאים שמבצעים אותה.

בעולם מקביל לפטי רוברט, האחים בוטבול מחלקים את חייהם בין דירת הפאר שלהם בלב פריז לדירה מרשימה מול הים של טנג'יר. קלוד, מרסל וחיים הם מחלוצי המוזיקה השעבית המרוקאית, הראשונים שהכניסו כלים כמו גיטרה חשמלית וסקסופון למוזיקה המסורתית. חיים, 90, האח הבכור, הוא עד היום זמר פופולרי במרוקו שמופיע בקונצרטים מכובדים ומככב בפסטיבלים שונים. אפשר לצפות בו לעיתים קרובות בתכניות טלביזיה, נותן נאמברים לשיריו הישנים בעיבודים חדשניים.

מרסל הכנר הוא בעל מסעדת "מרסלו" בטנג'יר, לשם בכל יום מגיעים מוזיקאים לנגן עד השעות הקטנות של הלילה. קלוד, האח הקטן ונגן כלי ההקשה, הוא היסטוריון מהלך של המוזיקה המרוקאית. עם השנים הפך להיות איש עסקים. היום, בין שלל הקונצרטים הם מחפשים להזדקן בכבוד אך הקהל המרוקאי מסרב לתת להם מנוחה ודורש עוד ועוד הופעות. השנה הם פותחים בסדרת קונצרטים לכבוד אביהם, ג'קוב

בוטבול, שהיה המוזיקאי שבישר את עצמאותה של מרוקו. שלושתם מביטים על הים של טנג'יר והאופק הוא כמו זכרון רחוק " אנחנו , האחים בוטבול, גדלנו על מוזיקה, כל חיינו היינו בתוך המוזיקה". הם נזכרים בימי התהילה של צעירותם ושרים את השיר שאביהם כתב למלך מוחמד החמישי "ראניו מעיה רנייו" (שירו איתי, שירו) .

מרחק קצר מדירתם של הבוטבולים בפריז, באולם המפואר "סאל גאבו", מקסים קרוצי מתכונן לעלות לבמה עם הרכב של מוזיקאים ממרוקו במחווה למוזיקה היהודית . הם עושים חזרה על השיר "עומרי מה ננסק יא מאמא" לעולם לא אשכח אותך אמא, שכתב סמי אלמגרי בשנות ה-50. "גדלנו על המוזיקה של היהודים, למעשה נולדנו לתוכה" אומר עבדלסלם הסקסופוניסט. מקסים הוא המוזיקאי הצעיר במשפחת קרוצי, חי בקזבלנקה, כוכב בשמי

המוזיקה המרוקאית. מייק (מסעוד) קרוצי, אחיו, הוא אחד מזמרי החינות המצליחים בישראל, מוכר בסגנון ה"שעבי" ואחד מנגני הבינדר הטובים בתחום. לפני 5 שנים קיבל תואר כבוד מממשלת מרוקו. לאחים קרוצי שושלת מוזיקלית מפוארת, לאביהם מסעוד היתה תזמורת בעלת שם שניגנה בכל הארועים היהודים. מואיזו קרוצי, דודם של מייק ומקסים, חי בלוד ומתפרנס מחפלות מזדמנות. הוא מבכה שהשתקע בישראל והקריירה שלו לא הצליחה להתרומם, הוא מעשן ואומר ביאוש "אני מרגיש שעבדו עלי".

דמויות אלה, ועוד המון אחרות, מרכיבות את הפסיפס המוזיקאלי של הסרט. לכל דמות יש את סיפור ההצלחה ואת סיפור הכשלון. הסרט מזגזג ביניהם ומייצר המון רגעים קטנים ותובנות שבסופן מתחדדת למוזיקאים ההבנה שזמנם עבר, רוב חבריהם הלכו לעולמם, הקונצרטים מתמעטים והכח לעמוד על הבמה הולך ואוזל. הם מבקשים שיזכרו אותם אבל בעיקר את המוזיקה. "כבר אין מי שידבר את השפה" הם מתייפחים "כשלנו שלא הצלחנו להרים תלמידים, אין מי שימשיך את דרכנו". בסצינת הסיום מוזיקאים צעירים יחד עם המוזיקאים המבוגרים ישובים על רקע שיכון בקריית חיים ומבצעים את אחת הקלאסיקות הגדולות של שנות ה-50.

הצהרת כוונות

הרעיון לסרט צמח מתוך עבודתי כמוזיקאי. בעשור האחרון אני מבצע, מלחין ומפיק בתוך עולם המוזיקה המרוקאית ומחובר בכל נימי גופי לצלילים ולהיסטוריה שלה. חלקתי את הבמה עם מוזיקאים מרוקאים רבים, יהודים ומוסלמים, חלקם מגדולי המוזיקאים המרוקאים שחיים היום בעולם, חלקם מבוגרים ממני ב40 שנה. ב2012 הוזמנתי לראשונה להופיע במרוקו יחד עם הרכב מצומצם של נגנים מישראל בתוכו בת זוגתי לחיים וליצירה, הזמרת נטע אלקיים. מאז אנחנו מוזמנים לשם לעיתים קרובות, הופענו בפטיבלים שונים והקרנתי שם סרטים קצרים שיצרתי. הקריירה המוזיקאלית הניעה אותי על ציר ישראל-צרפת-מרוקו, שם פגשתי המון אנשים מקצוות שונים, לעיתים מנוגדים, שאת כולם מחברת האהבה למוזיקה.

במשך השנים תמיד חיפשתי להכניס את הקולנוע לתוך חיי המוזיקאליים. ברוב הפעמים העדפתי להשאר בצד של הנגנים והנחתי בצד את המצלמה. היום אני מרגיש שזה הזמן לתעד את העולם סביבי ולחקור אותו ויזואלית, לפצח את הדמויות הבונות אותו, לאתגר אותם ואת המוזיקה שלהם ולתת פרשנות קולנועית לצלילים.

החזון שלי הוא ליצור סרט שהמוזיקה עצמה הוא מרכז, עם צמצום בראיונות רשמיים ופרונטליים והתמקדות בתיעוד חיהם של המוזיקאים. כמעט ולא יהיו צילומי הופעות על במה. התיעוד המוזיקאלי יהיה מסביב לשולחנות, במטבח או על חוף הים. כל מיקום שהוא יומיומי. איני מעוניין ליצור סרט על ההיסטוריה של המוזיקה המרוקאית אך היסטוריה היא חלק בלתי נפרד מהנושאים שיעלו, יחד עם נושאים כמו זהות, לאומיות ודת. הסרט שואף להיות קולאז' לא נרטיבי או כרונולוגי, אלא כזה שנע בין אנשים ומקומות על צירים מוזיקאליים או סיפורים קטנים שמחברים ביניהם.

זהו סרט שאינו נוצר רק מתוך תשוקה אישית לתעד את חוויותי האישיות ואת המוזיקה ממנה צמחה משפחתי. אני מרגיש חובה היסטורית לשים פוקוס על מוזיקה שנמצאת בשוליים והולכת ונדחקת הצידה אפילו היכן שהיא צמחה. יש בי צורך לתת מקום לאנשים ונשים שדרך צליל וקול מספרים היסטוריה שאינה כתובה ומפיקים צלילים שחוץ מהיותם געגוע-מביאים איתם בשורה של ממש לכל מי שליבו פתוח.

עמית חי כהן נולד וגדל בנתיבות שבדרום ישראל למשפחה מרוקאית-תוניסאית. הוא מוזיקאי וקולנוען, חי ופעיל בירושלים. יצירות רבות שלו נעות על ציר ירושלים-מרוקו כמו הדוקו המוזיקלי "יא לחמאמה" שהוקרן לראשונה בפסטיבל האנדלוסי באסווירה 2015 ו"אביאדי" מופע המחווה לזמרת זוהרה אלפסיה אותו הוא מנהל אמנותית ומוזיקלית. בשנים האחרונות, יחד עם שותפתו לחיים וליצירה נטע אלקיים, הוא מופיע ברחבי העולם עם הפרויקט המוזיקלי "הוא ג'אני" ומשתף פעולה עם מוזיקאים שונים בעולם היהודי והערבי.

מבין יצירותיו של עמית עוסקות בנושאים חברתיים כמו הפסקול לסדרה "נביאים-מבצע עמרם" המספרת את סיפור חטיפות ילדי תימן מזרח והבלקן, היצירה "טראף טראף" שנוצרה בזמני מלחמה הכוללת סדרה מוזיקלית וסרט קצר (18 ד') ובנוסף סדרת סרטים שיצר מתוך מאבקים חברתיים בהם היה פעיל ובתוכה הסרט "עוצרים את הפינוי" על מאבקו של עובדיה בן אברהם נגד עמידר (35 ד'). עבודותיו של עמית כוללות גם מוזיקה לסרטים ומחול (שמן על מים, לו הוא גם שותף בתסריט, שיר הנושא של "אנשים כתומים", עבודת המחול קאדאם..). והוא מרבה לכתוב ולהרצות על הנושאים העולים מתוך יצירתו.